

MALMÖ HÖGSKOLA

Lärande och samhälle
Schack som pedagogiskt verktyg

Att utveckla den sociala samvaron genom schack

Författare: Jonas Nilsson

Examinatorer:
Jesper Hall
Lars Holmstrand
Pesach Laksman

Problemformulering

Att utveckla den sociala samvaron genom schack.

Kan man öka den sociala samvaron i en klass på ca 20 elever genom att införliva schack som en naturlig del i skolan?

Metod

Genom att använda en enkät innehållande frågan:

Hur mycket pratar jag med _____ varje dag?

Där eleverna får fylla hur mycket det pratar med varje klasskamrat, på en skala

1-4 där 1 = aldrig, 2 = Sällan, 3 = Ibland och 4 = Ofta.

Anledningen till att en 4-gradig skala används är att inte eleverna skall få en chans att slentrianmässigt bara kryssa i mittenraden, utan de ska få avgöra om de pratar mer eller mindre med sina klasskamrater.

Denna enkät skall fyllas i före påbörjat schackarbetet i skolan, samt även fyllas i efter genomfört arbete för att därigenom få en kontrollmöjlighet om det skett några förändringar i den sociala samvaron efter att eleverna fått spela schack i skolan.

Dessutom kommer kontinuerliga observationer att göras av eleverna, i och kring klassrummet, för att se om det sker några synliga förändringar i den sociala samvaron mellan klasskamraterna under arbetets gång.

Genomförande

Vid första tillfället delades enkäten ut innan de började spela och varje elev fick fylla i denna.

Lektion 1: *Halvklass*

Halva klassen samlades för genomgång av schackens historia och grunder. De fick därefter själva välja vem de ville spela "först över" mot. Efter 2-3 partier fick de byta motståndare och spela igen, detta upprepades sedan ytterligare 1 gång.

Sedan gjordes samma sak med andra halvan av klassen.

Lektion 2: *Halvklass*

Vi började med att repetera vad pjäserna heter och hur de flyttas. Denna gången bestämde jag vilka som skulle spela mot varandra. Vi spelade denna gång bondeschack och eleverna bytte motståndare (som jag bestämde) 3 gånger.

Sedan var det andra halvans tur.

Lektion 3: *Helklass*

Kort repetition av hur pjäserna flyttades och därefter delade jag in dem fyra och fyra och de fick spela en bergerturning med antingen alla pjäserna eller bondeschack (efter vilken nivå de låg på)

Lektion 4: *Halvklass*

Visade Rokad och berättade hur man sätter matt med 2 torn.

Därefter fick pojkarna möta flickorna på visningsbrädet.

Först skulle alla ställa sig på led och 1 och 1 gå fram och göra sitt drag utan att prata.

De 2 kommande partierna använde vi schack-klocka och då fick alla prata med varandra och göra dragen tillsammans.

Lektion 5: *Helklass*

Berättade hur skolmatten fungerar och repeterade rokad och 2-torns matt.

Därefter delade jag in de 2 och 2 och de fick först spela 2 mot 2 på ett bräde, där de fick samtala mellan sig och komma fram till vilket drag de skulle göra. Därefter fick de spela Chock med 2 bräden.

Lektion 6: *Helklass*

Denna gång fick de själva välja vem de ville spela mot, efter avslutad match bytte de motståndare. Vi avslutade schackspelandet med ytterligare 1 runda Chock. Efter detta fick alla i klassen fylla i enkäten ännu en gång.

Under hela denna tiden har jag haft veckans schackproblem uppsatt inne i grupprummet tillsammans med ett schackbräde. Där har eleverna kunnat testa och diskutera de olika problemen under dagarna.

Resultat/Analys

Före:

	A	B	C	D	E	f	g	H	i	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	t	u
A	X	2	3	3	3	2	1	3	3	2	1	1	3	1	1	3	3	3	3	2	3
B	1	X	1	3	2	2	2	1	2	3	2	3	2	3	1	2	3	2	1	1	2
C	3	1	X	1	3	1	1	3	1	2	1	1	1	1	1	1	1	3	2	1	1
D	2	3	2	X	2	1	1	2	2	2	3	1	1	2	2	2	3	2	3	1	1
E	4	4	4	4	X	2	2	2	4	4	4	1	2	3	1	3	4	4	4	3	1
f	1	2	2	1	2	X	1	1	3	1	2	1	3	3	1	1	1	1	1	3	3
g	1	2	2	3	3	4	X	3	4	4	3	4	4	4	3	4	4	2	1	4	4
H	3	1	2	2	1	1	1	X	1	3	2	1	2	1	1	1	2	3	3	2	2
i	2	1	1	2	3	1	3	1	X	2	1	1	1	1	1	1	3	1	1	1	1
J	3	2	2	1	3	2	3	3	1	X	2	1	3	2	1	1	3	3	2	3	2
K	2	3	2	1	3	1	1	2	1	2	X	1	1	1	1	2	2	3	2	1	1
L	1	2	1	1	1	2	3	2	3	2	1	X	2	3	1	2	3	2	1	1	2
M	4	3	2	2	2	4	3	3	4	4	2	2	X	3	1	1	2	2	3	4	4
N	1	1	2	1	1	2	2	2	2	1	1	2	1	X	2	2	1	1	1	2	1
O	2	1	1	1	2	3	2	2	3	1	2	2	3	3	X	3	2	1	3	2	2
P	2	3	2	3	3	4	4	2	3	2	2	3	2	4	4	X	2	4	4	3	2
Q	3	2	1	3	3	1	2	3	3	3	3	3	2	2	2	2	X	3	3	1	2
R	3	3	3	3	3	1	1	3	3	3	2	1	1	2	1	3	3	X	2	1	1
S	2	3	2	1	1	3	1	2	1	3	2	1	1	1	1	2	3	1	X	1	1
t	1	1	1	1	2	3	2	1	3	3	1	2	2	1	1	1	1	1	1	X	3
u	4	3	2	1	2	4	4	4	4	4	3	4	4	2	2	1	3	2	2	4	X

Efter:

	A	B	C	D	E	f	g	H	i	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	t	u
A	X	3	4	3	4	2	4	4	3	3	3	4	3	2	1	1	4	4	4	2	4
B	3	X	3	4	3	3	3	4	3	4	4	3	3	4	4	4	3	4	3	3	2
C	4	1	X	1	1	1	1	4	1	3	2	1	1	1	1	1	3	4	2	1	1
D	2	3	4	X	1	1	2	3	2	2	3	1	1	2	2	2	3	3	3	1	1
E	3	2	4	4	X	3	2	3	3	4	4	2	3	1	1	2	4	3	3	3	3
f	3	2	2	2	3	X	2	3	4	2	2	2	4	4	3	3	3	1	2	4	4
g	4	3	2	2	3	2	X	2	4	3	1	4	3	4	2	3	1	1	1	2	2
H	4	3	4	2	3	2	2	X	2	4	2	2	4	3	3	3	4	4	4	2	4
i	4	2	1	2	3	3	3	4	X	2	1	1	3	2	2	2	2	2	3	3	1
J	4	4	3	3	4	2	2	4	2	X	3	2	4	3	2	2	3	3	2	3	4
K	2	3	2	2	3	1	2	3	2	1	X	1	2	2	2	2	2	3	3	1	1
L	3	3	3	3	3	3	4	3	3	3	3	X	3	4	4	4	1	2	2	3	3
M	4	3	3	2	2	4	3	4	4	4	3	3	X	3	3	2	3	3	2	4	4
N	2	2	2	1	1	2	3	2	2	3	2	3	2	X	3	3	2	1	2	2	2
O	3	2	2	2	3	3	2	2	4	3	3	2	3	4	X	4	2	2	4	3	3
P	4	4	4	3	4	3	4	3	4	4	3	4	3	4	4	X	3	4	4	3	3
Q	4	3	3	4	4	3	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	X	4	3	3	3
R	4	4	4	3	3	1	1	4	3	3	3	1	1	2	2	3	3	X	4	2	1
S	3	1	3	1	3	1	1	3	1	1	2	1	1	2	1	2	1	2	X	1	1
t	3	1	1	2	4	4	2	2	3	3	1	2	3	3	1	2	3	1	1	X	3
u	4	3	2	2	2	4	3	4	3	4	2	2	4	3	3	2	3	2	2	3	X

Svarta versaler står för killar och röda gemener står för tjejer

Siffrorna står för: 1 – Aldrig, 2 – Sällan, 3 – Ibland, 4 – Ofta

Då mitt arbete gick ut på att utveckla den sociala samvaron mellan eleverna i klassen, bröt jag medvetet mot en av de gyllene schackreglerna, nämligen den att schack spelas tyst. Ljudnivån på många av mina lektioner var tämligen hög då jag uppmuntrade eleverna till att samtala med varandra.

I början var det mest ”bästa” kompisarna som spelade mot varandra då de själva fick välja partner.

Då jag bestämde vem som skulle spela mot vem utgick jag dels från enkäten och dels på vilken nivå de låg. Detta gav upphov till en del protester, då vissa inte ville spela med någon annan än bästa kompis. Eleverna upptäckte snart att det var roligare och möta en jämbördig än att bara vinna/förlora snabbt (även om någon enstaka blev sur, eftersom de alltid ville vinna).

Veckans schack-problem var en uppskattade hörna där eleverna samlades, fram för allt, innan de gick ut på rast och då de kom in efter rast. I början var det precis som under schacklektionerna ”bästa kompisarna” som stod och tittade och funderade över problemen.

Men efter hand som tiden gick började nya konstellationer att bildas, mycket p.g.a. de olikas kunskap om schack, intresse och vilken nivå de låg på spelmässigt. Elever som inte pratat särskilt mycket med varandra innan stod nu och diskuterade t.ex vilket som var vits bästa drag, eller hur många gånger svart springare behövde hoppa från att komma från a1 till h8.

Även då de spelade schack på ”fri-lek” och fritids, samt när de fick välja själva vem de skulle spela mot på lektionerna valde ett flertal att möta andra elever än sina ”bästisar”.

Enkäten är inte helt lätt att utvärdera, då denna undersökning har gjorts under en förhållandevis kort period och många andra faktorer spelar in då det gäller den sociala samvaron, samt att många elever är fixerade vid ”just nu”.

I enkäten före schackspelandet fördelades alla poängen enligt följande:

1 – 146st	2 – 125st	3 – 108st	4 – 41st
-----------	-----------	-----------	----------

Och i enkäten efter:

1 – 64st	2 – 111st	3 – 151st	4 – 94st
----------	-----------	-----------	----------

Men enkäten har dock fått fram en tydlig tendens, då innan schacket introducerades var övervikten av svaren på den nedre halvan, 271st, medan 149st var på den övre halvan. Efter genomfört schackspelande hade svaren

svängt till 175st på den nedre halvan medan 245 hamnade på den övre halvan denna gång.

Anmärkningsvärt är att innan schack-lektionerna, upplevde eleverna att det var 146st de aldrig samtalade med, medan efteråt hade antalet mer än halverats till 64st, vilket innebär att varje elev i snitt hade börjat prata lite grann med 4elever de inte pratat med tidigare.

Dessa siffror är hur eleverna i klassen uppfattar hur mycket de pratar med en annan i klassen, så det finns 2 poäng på samma samtal dvs. en på hur mycket A upplever han/hon pratar med B och en på hur mycket B upplever att han/hon pratar med A och i många fall överrenstämmer dessa poäng inte med varandra. Men då det gör det kan man, tillsammans med observationer, ganska säkert säkerställa att schack-lektionerna har varit en bidragande orsak.

Som exempel kan vi ta eleverna A och G, innan jag började hålla mina schacklektioner pratade dessa två aldrig med varandra. De svarade följaktligen båda två en, 1a – aldrig, på den första enkäten. Men allt eftersom schacklektionerna och veckans-schackproblem fortgick såg jag dessa två stå och diskutera schackproblem tillsammans, de valde också varandra då de själva fick välja vem de skulle spela mot, samt de spelade ofta schack mot varandra då tillfälle gavs. I efterenkäten svarade båda två en, 4a – ofta. Så i detta fallet kan man säkerställa att det verkligen var schack-spelandet som fick dessa två att börja prata med varandra och inte några andra utifrån okända orsaker.

Diskussion/Slutsats

Enkäten gav ett entydigt svar på att den sociala samvaron i klassen hade ökat markant under tiden som schackprojektet genomfördes.

Men och det finns ett antal men i denna undersökning, den är gjord i en liten grupp (20st), under en kort tidsperiod (6 ggr, 2mån) och utan en motsvarande referensgrupp som inte spelat schack under samma tidsperiod.

Så att säga att schackspelandet har varit den enda, eller ens varit en bidragande orsak till att den sociala samvaron ökat i hela klassen, är omöjligt i en sådan här liten undersökning.

Dock har observationer tillsammans med enkäten gjort att man kan säkerställa att schackspelandet fått åtminstone två elever att börja prata och umgås med varandra under skoltiden, något de ej gjorde tidigare.

Avslutning

Kommer att fortsätta med schackundervisningen i skolan när tillfälle ges, och fortsätta observera om ökningen av den sociala samvaron var tillfällig eller om den kommer att fortsätta ligga på den nya högre nivån även framöver.